

Stockholm den 14 december 2023

R-2023/1968

Till Justitiedepartementet

Ju2023/02265

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 12 oktober 2023 beretts tillfälle att yttra sig över slutbetänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60).

Inledning

Advokatsamfundet avstyrker förslagen i dess helhet. Advokatsamfundet hänvisar avseende de allmänna övervägandena till sitt tidigare remissyttrande den 31 januari 2023 (Ju2022/03121).¹ Advokatsamfundet delar även de synpunkter och slutsatser avseende de nu aktuella förslagen som lämnas i det särskilda yttrandet av advokaten Sargon De Basso. Det gäller i huvudsak frågor som proportionalitet, avvägningar mellan intresset av brottsbekämpning och integritet, hanteringen av överskottsinformation samt problemet med flera parallella lagstiftningsåtgärder. Därutöver är frågan om behovet av preventiva tvångsmedel alltså relevant och även i den delen hänvisas till det tidigare yttrandet avseende preventiva tvångsmedel.²

Det ska understrykas att Advokatsamfundet, vilket också framhållits tidigare, delar den problembeskrivning som presenteras i utredningen. Det finns stora problem i

¹ Advokatsamfundet hänvisar även till sina synpunkter framförda i remissyttrande den 14 september 2022 över betänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) och remissyttrande den 20 november 2018 över betänkandet Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61).

² Se Advokatsamfundets remissyttrande den 31 januari 2023 över delbetänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52) och SOU 2023:60, s. 597 ff.

samhället med gängrelaterad brottslighet. Teknisk utveckling och en utbredd tystnadskultur innebär svårigheter att utreda en del av den brottsligheten. Det måste därför vara högt prioriterat att brottsbekämpande myndigheter får ändamålsenliga verktyg för att motverka och beivra brottsligheten.

Advokatsamfundet kan emellertid konstatera att det är fråga om lagstiftningsförslag som var för sig, men i synnerhet sammantaget, innebär betydande inskränkningar i enskildas integritet och rättssäkerhet. Advokatsamfundet ser därmed stora risker med förslagen och det är centralt att de föreslagna åtgärderna är nogga utredda och avgränsade. Utvidgningen av möjligheterna till tvångsmedelsanvändning går i mycket snabb takt, vilket försvårar möjligheten att göra välgrundade avvägningar av behov och nytta samt utvärdera om förändringarna får önskvärd effekt.

Med dessa utgångspunkter vill Advokatsamfundet lämna följande synpunkter.

Synpunkter

Hemlig rumsavlyssning och kameraövervakning inom ramen för preventivlagen

Som Advokatsamfundet tidigare påpekat är det fråga om en vid krets av personer som kan bli föremål för, eller drabbas av, hemlig rumsavlyssning. Det är dels fråga om personer som, utan att vara misstänkta för brott, kan befaras främja organiserad brottslighet. Dels utvidgas bestämmelsen till att omfatta fler brott. Således kan man förvänta sig att det kommer finnas lagliga förutsättningar att rikta hemlig avlyssning mot individer i betydligt fler fall och mot många fler personer. Detta innebär i sin tur att än fler riskerar att drabbas av integritetsintrång, utan att själva vara föremål för hemliga tvångsmedel.

Hemlig rumsavlyssning är ägnad att samla in en förhållandevis stor mängd överskottsinformation, eftersom det är mycket svårt att på förhand förvissa sig om vilka som vistas och kommunicerar i ett visst utrymme. Denna typ av tvångsmedel innebär således särskilt stor risk för omfattande integritetsintrång.

I utredningen anförs bl.a. att samma risker för utomstående att drabbas av integritetsintrång aktualiseras oavsett om tvångsmedel används i samband med en förundersökning eller i preventivt syfte (se avsnitt 13.3). Härvid ska dock erinras om att kretsen av de som kan drabbas av de föreslagna tvångsmedlen är vidare än den som kommer i fråga inom ramen för en förundersökning. Advokatsamfundet anser att

utredningens avvägningar i den här delen inte svarar mot de krav som måste ställas vid denna typ av mycket integritetskränkande tvångsmedel.

Samma resonemang som ovan är relevant även i fråga om att rikta tvångsmedlen mot en person i stället för en plats. Med en vidare personkrets följer att det är svårare att överblicka vilka som åtgärden kommer riktas mot och vilka som kommer att drabbas. Överväganden kring dessa frågeställningar saknas helt eller är inte tillräckliga i betänkandet.

Slutligen kan nämnas att utredningen framfört att integritetsintrånget avseende denna typ av tvångsåtgärder kan variera och att det inte alltid innebär ett lika allvarligt integritetsintrång. Advokatsamfundet vill understryka att utgångspunkten, oavsett att intrånget inte är lika allvarligt i alla fall, ändå måste vara att det är fråga om mycket ingripande tvångsmedel.

Avgränsningarna och tidsbegränsningen är inte ändamålsenliga

Syftet med utredningens förslag är främst att bekämpa grov organiserad brottslighet. För detta syfte föreslås vissa avgränsade utvidgningar av brottskatalogen i inhämtningslagen. Utöver avgränsningarna beträffande vilka brott som ska omfattas, begränsas lagen till att gälla i fem år för att därefter utvärderas. Som Advokatsamfundet tidigare påpekat pågår emellertid ett omfattande reformarbete på området och det är svårt att nu överblicka konsekvenserna av lagstiftningsförslagen.

Det finns även, vilket Advokatsamfundet pekat på tidigare, risk att man hamnar på ett sluttande plan i fråga om rättighetsinskränkningar till förmån för effektivare brottsbekämpning. Det finns goda grunder för antagandet att det kommer vara svårt att i ett senare skede begränsa möjligheterna till aktuella tvångsmedel, även om de inte skulle framstå som lika nödvändiga om fem år.

Det kommer därtill vara mycket svårt att i efterhand kunna uttala sig med säkerhet om effekterna av de olika lagförslagen. Advokatsamfundet ser en risk för att flera eller samtliga förändringar bedöms vara orsaken till att brottsbekämpningen blir mer effektiv inom de närmsta åren, även om effekten endast kan tillskrivas någon del av de nu aktuella förslagen eller till och med helt andra orsaker. Det är inte heller möjligt att vara säker på att just dessa förslag är verkningslösa endast för att positiva effekter uteblir inom de kommande fem åren. Det är exempelvis inte otänkbart att den

organiserade brottsligheten anpassar sig, eller redan har anpassat sig, på ett sätt som förtar värdet av de aktuella förslagen. Det är naturligtvis alltid svårt att göra sådana utvärderingar, men när ett stort antal lagändringar träder ikraft på kort tid och som påverkar ett rättsområde på olika sätt är det i det närmaste omöjligt att göra en ändamålsenlig utvärdering. Eftersom det är fråga om mycket långtgående möjligheter till intrång i människors privatliv som möjliggörs, är det centralt att man kan utvärdera om lagändringarna verkligen är nödvändiga. Slutsatsen är att det finns goda skäl att låta lagstiftning av den nu aktuella typen ske i etapper så att införda inskränkningar av integriteten kan utvärderas innan nya föreslås. En stegvis utvärdering torde vara mer ändamålsenlig och effektiv även om den måhända skulle *framstå* som mindre handlingskraftig i allmänhetens ögon.

Avslutande kommentar

Avslutningsvis vill Advokatsamfundet understryka att det förhållandet att vissa tvångsmedel redan införts inom ramen för preventivlagen inte innebär att det är naturligt att även tillföra andra hemliga tvångsmedel. Som anförts ovan finns goda skäl för att i stället avvakta och införa förändringar allteftersom det är möjligt att utvärdera de genomförda ändringarna.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander